ڕێبەری گفتوگۆی دروست لەگەڵ منداڵ - لە کەیسەکانی توندوتیژی ئەلیکترۆنی

لیستی پشکنینی پراکتیکی بۆ کارمەندانی هێڵی پێشەوە[1]

SEED

بنەما سەرەکیەکانی گفتوگۆ لەگەڵ منداڵ

کاتێک منداڵ ئینتەرنێت یان مۆبایل یان تەکنەلۆژیا بەکاردەهێنێت، ئەگەری هەیە ڕووبەڕووی زیان یان مەترسی خراپ بەکارهێنان (الاستغلال) ببێتەوە. ئەمە چەندین شێواز دەگرێتەوە، وەک فشارکردن لە منداڵ بۆ ناردنی وێنەی نەشیاو، هەڕەشەلێکردن، یان پەلکێشکردنیان بۆ ناو پەیوەندییەک کە خراپ مامەڵەکردنی تێدابێت.

وەکو کارمەندێکی هێڵی پێشەوە، شێوازی مامەڵە و قسەکردنی تۆ کاریگەریەکی ڕاستەوخۆی لەسەر سەلامەتی و باری دەروونی منداڵەکە دەبێت. بۆ ئەوەی متمانە دروست بکەیت، پێویستە ئەم خاڵانەی خوارەوە لەبەرچاو بگریت:

- **سەلامەتی و کەرامەتی منداڵ لە پێش هەموو شتێکەوەیە چ لە جیهانی دیجیتاڵی (ئۆنلاین) یان لە واقیعدا (ئۆفلاین).** هەرچیەک ڕوویداوە وەک مەترسیەکی ڕاستەقینە و جیدی مامەڵەی لەگەڵ بکە.
- **منداڵ نابێت هەرگیز لۆمە و سەرزەنشت بکرێت.** تەنانەت ئەو منداڵەی کە وێنەی ناردووە یان بەشداربووە لە هەڵسوکەوتێکی زیانبەخش لەوانیە قوربانی ئەو کردارە بێت.
- **ڕۆڵی تۆ بریتیە لە گوێگرتن و پاراستن.** پێویست ناکات شارەزایەکی گەورەی تەکنەلۆژیا بیت، تەنها بە ئارامی گوێیان لێ بگرە و هاوسۆزییان بۆ دەربڕە.

لیستی پشکنین

پێش دەستپێکردنی گفتوگۆ

◯ هەڵسەنگاندن بکە

ئایا من کەسی گونجاوم بۆ ئەم گفتوگۆیە؟ پێشتر کەسێکی تر قسەی لەگەڵ کردووە؟ ئایا پێویستە هەر ئێستا قسەی لەگەڵ بکەم یان کەسێکی پسپۆرتر هەیە؟ منداڵەکە پێی باشە کە لە گەڵ کارمەندی پیاو یان ژن قسە بکات؟

◯ شوێنەکە ئامادە بکە

ژوورێکی بێدەنگ و دوور لە چاوی خەڵک هەڵبژێرە. بەجۆرێک دابنیشە کە هاوئاستی منداڵەکە بێت. با هیچ نیشانەیەکی هێز وەکو (جلوبەرگی سەربازی، و باجی ئەمنی، یان چەک) لە ژوورەکەدا نەبێت کە منداڵەکە بترسێنێت.

◯ بڕیاربدە کە کێ پێویستە ئامادە بێت

بڕیاردان لەسەر ئەوەی کێ ئامادەبێت لە ژوورەکەدا، پێویستە ڕەچاوی پاراستنی تایبەتمەندێتی منداڵەکە و ڕێکارەکانی پاراستن بکات.[2] پێویستە تەنها یەک کارمەند ئەرکی بەڕێوەبردنی گفتوگۆ لەگەڵ منداڵەکە لە ئەستۆ بگرێت. بە مەبەستی ڕەخساندنی ژینگەیەکی سەلامەت و کەمکردنەوەی ناڕەحەتی و بەشداریکردنی باشتری منداڵەکە، دەگونجێت کە کەسێکی تری پێگەیشتوو (کە سەلامەت و متمانەپێکراو بێت) لە ژوورەکەدا ئامادە بێت. لەو بارودۆخانەی کە گومان دەکرێت کەسەکە دەستی لە زیان گەیاندن بە منداڵەکە هەبێت، یان لەوانەیە ببێتە هۆی ئاشکرابوونی تایبەتمەندی منداڵەکە یان کاتێک بابەتەکە هەستیارە، پێویستە چاوپێکەوتن لەگەڵ منداڵەکە بە تەنها ئەنجام بدرێت. ئەگەر ئامادەبوونی وەرگێڕ پێویست بوو، دەبێت ڕۆڵیان تەنها لە چوارچێوەی وەرگێڕانی قسەکاندا بێت.

[1] ئەم ئامرازە ڕێنموونی گشتی پێشکەش دەکات سەبارەت بە گفتوگۆکردنی دروست لە گەڵ منداڵان بۆ کارمەندانی هێڵی پێشەوە و نابێتە جێگرەوەی هەر ڕێکار و پرۆسەیەکی تایبەت کە لە دامودەزگاکاندا کاری پێدەکرێت. پێویستە دەسەڵاتی پیشەیی بەکاربهێندرێت بۆ ئاسانکاری لە جێبەجێکردنی ئەم ڕێنمونیانەدا.

[2] هەرچەندە کەمکردنەوەی ژمارەی ئەو کەسانەی کە ئامادەبن لە کاتی چاوپێکەتنەکەدا گەرەنتی مافی تایبەتمەندێتی منداڵەکە دەکات، بنەما و ڕێکارەکانی پاراستن لەوانەیە وابخوازێت کە زیاد لە یەک کەس ئامادەبێت لە ژوورەکەدا.

دەستپێکردنی گفتوگۆ

خۆت بناسێنە و ڕوونی بکەرەوە بۆچی قسەی لە گەڵ دەکەیت

بەزمانێکی سادە ناوی خۆت و پیشەکەت بە منداڵەکە بڵێ. پێی بڵێ بۆ چی دەتەوێت قسەی لە گەڵ بکەیت. ئەگەر زیاد لە کەسێک لە ژوورەکەدا بوو بیاناسێنە لەگەڵ ڕوونکردنەوەی ڕۆڵەکەیاندا. ئەوە ڕوونبکەرەوە کە چ لەو زانیارییانە دەکەیت کە لە منداڵەکە وەریدەگریت - بۆ نموونە "لە گەڵ بەرپۆبەرەکەم گفتوگۆی لە سەردەکەین تا بتوانین یارمەتیت بدەین و دڵنیابین لە سەلامەتیت". دڵنیابی بکەرەوە کە هەر کاتێک بیەوێت دەتوانێت داوای پشوو بکات، یان وەڵامی هەندێک پرسیار نەداتەوە، یان کۆتایی بە گفتوگۆکە بهێنێت. پرسیار بکە کە ئایا دەیەوێت قسەت لە گەڵ بکات (ڕەزامەندی وەرگرتن).

کەشێکی دڵنیایی و سەلامەتی دروست بکە

پێویستە زمانی جەستەت و دەربڕینی ڕووخسارت گونجاو بێت لە هەموو کاتەکاندا. پەلە یان زۆر لە منداڵەکە مەکە بۆ قسەکردن، و وەڵامی پرسیارەکانی بۆ پێشنیار مەکە. هەموو کات خۆت دووبگرە لە حوکمدان لە سەری یان سەرزەنشتکردنی یان دەربڕینی ڕای خۆت لە سەر سروشت و دەرەنجامی کەیسەکە. هەموو منداڵان، جا ئەگەر ڕزگاربووی توندوتیژی بن یان سەرپێچی یاساییان ئەنجام دابێت، بەشیوەیەکی گشتی پێویستە پاراستن و چاودێریان پێشکەش بکرێت. زمانێکی بێلایەن و پاڵپشتیکەر بەکاربهێنە وەکو ""ئێمە لێرەین بۆ ئەوەی یارمەتیت بدەین" یان "ئێمە لێرەین بۆ ئەوەی لێت تێبگەین". ئەو منداڵەی کە زیانی بەرکەوتووە پێویستە یادی بخەیتەوە کە ئەوەی ڕوویداوە هەڵەی ئەو نیە.

متمانە دروست بکە

هەمان شێوازی قسەکردنی (زمان) منداڵەکە بەکار بهێنە، ئەگەر گونجاو بوو. بە پرسیاری سادە و ئاسان دەست پێبکە بۆ نموونە لەسەر قوتابخانە و هاوڕێکانی و ئایا حەز دەکات لە سەر چ بابەتێک قسە بکات. پرسیار بکە سەبارەت بەوەی کە چ پێویستە - ئاو، دەستشۆر، پلەی گەرمی ژوورەکەی پێباشە؟ زمانێکی گونجاو و سادە بەکاربهێنە کە لەگەڵ تەمەنیدا بگونجێت. بە شێوەی نەرم و لەسەرخۆ قسە بکە. گوێگرە و هەوڵمەدە لە بەردەم منداڵەکەدا هەموو شتێک کە دەیڵێت بینوسیتەوە. بۆ منداڵانی خاوەن پێداویستی تایبەت، دەستەواژە و زاراوەی کوردی گونجاو بەکاربهێنە وەکو داون سیندرۆم، نابینا، نابیست... هەتا دوایی.

لە کاتی گفتوگۆکردنەکەدا

ئاگاداری نیشانەکان بە

سەرنجی زمانی جەستەی منداڵەکە بکە - ئایا دەلەرزێت، دەگری، زۆر بێدەنگ دەبێت؟ ئەمە مانای ئەوەیە کە پێویستی بە یارمەتییە. ناو بەناو پێی بڵێ کە ئایا حەز دەکات پشوویەک وەربگرێت. دەتوانیت بڵێیت: "دیارە ئەم بابەتە کەمێک ناخۆشە، حەز دەکەی کەمێک بوەستین؟". کاتێک منداڵەکە ئامادە نییە یان ئارام نییە بۆ قسەکردن، هەڵبژاردەی دەربڕین لە ڕێگەی وێنەکێشانەوە پیادە بکە، دەتوانیت کاغەز و پێنوسی بدەیتێ تا وێنە بکێشێت.

وریابە لە مامەڵەکردن لە گەڵ وێنە و ڤیدیۆ و نامەکان

هەرگیز وێنە و ڤیدیۆ و نامەی بێزارکەری تایبەت بە کەیسی منداڵەکە پیشان مەدەرەوە بە خۆی. پرسیار مەکە سەبارەت بەوەی کە چ شتێکیان بینیوە.

بە ڕێگەیەکی باش کۆتایی پێبهێنە

بپرسە: " هیچ شتێکی تر هەیە کە تۆ حەز بکەیت لە گەڵ مندا گفتوگۆی لە سەر بکەین؟" سوپاسی بکە کە ئازا بووە و قسەی کردووە لە گەڵ تۆدا. بە شێوەیەکی ڕوون پێی بڵێ کە هەنگاوی داهاتوو چی دەبێت ئەگەر تۆ یان هاوکارەکەت پەیوەندی پێوەدەکەن لە داهاتوودا. ڕێگەیەکی پێ بڵێ کە چۆن دەتوانێت پەیوەندی بە تۆوە بکات ئەگەر پێویستی بە یارمەتی بوو. هەرگیز هیچ بەڵێنێک مەدە، نەوەک نەتوانی بەجێی بگەیەنیت.

لە دوای گفتوگۆکردنەکە

هەموو شتێک تومابکە و پلانی هەنگاوەکانی داهاتوو دابڕێژە

هەر دوای تەواوبوون لە گفتوگۆکە، تێبینەکانت بنووسەوە هەتا لە بیرنەچن. بۆ دڵنیابوون لە نهێنیپارێزی ناو و ناونیشانی منداڵەکە لە ناو ئەو فایلەدا نەبێت کە تێبینییەکانی چاوپێکەوتنەکەی تێدایە. بیانبەستە بەو لایانانەی کە دەتوانن یارمەتی و پاڵپشتی پێشکەش بکەن. پلان دابڕێژە کە کەی پەیوەندی بە منداڵەکە دەکەیتەوە.

ئەمانە هەرگیز مەکە (هێڵە سوورەکان)

- پەلە لە منداڵەکە بکەیت یان وای لێبکەیت کە هەست بە فشار بکات.
- بەڵێنێک بدەیت کە نەتوانیت بەجێی بگەیەنیت.
- بەردەوام بیت لە کاتێکدا منداڵەکە زۆر تورەیە یان بێزارە (دەلەرزێت، دەگریت، یان بێدەنگە یان نایەوێت بژاردەی بەردەست ئەنجامبدات وەک وێنەکێشان) .
- وشەگەلیک بەکاربهێنیت بەرامبەر منداڵەکە کە سەرزەنشتی بکات یان هەست بە شەرمەزاری بکات.
- وێنە و ڤیدیۆ و نامەی بێزارکەری سەر مۆبایل و کۆمپیوتەری پیشان بدەیت.
- ناونیشان یان دەستەواژەی کۆن یان سووکایەتی پێکەر بەکاربهێنیت بۆ منداڵانی خاوەن پێداویستی تایبەت.

رێبەری گفتوگۆی دروست لەگەڵ منداڵ لە کەیسەکانی توندوتیژی ئەلیکترۆنی

لیستی پشکنینی پراکتیکی بۆ کارمەندانی هێڵی پێشەوە

SEED

پوختە

پێش ئەوەی دەست پێبکەیت

- ☑ ئایا ئەم گفتوگۆیە پێویستە، و من کەسی گونجاوم بۆ قسەکردن لەگەڵ ئەم منداڵە؟
- ☑ شوێنێکی تایبەت و ئارام هەڵبژێرە؛ نیشانەکانی دەسەڵات لاببە
- ☑ بڕیار بدە کێ دەبێت لە ژوورەکەدا ئامادەبێت
- ☑ وەرگێڕێک ئامادە بکە ئەگەر پێویستە ، لە گەڵ دەروونناس یان کارمەندی کۆمەڵایەتی ئەگەر بکرێت

لە کاتی گفتوگۆکردنەکەدا

- ☑ بە ئارامی و لەسەرخۆ قسە بکە و وشەی سادە بەکاربهێنە
- ☑ تێبینی نیشانەکانی بێزاربوون بکە – هەموو کاتێک پشووی کورت پێشکەش بکە
- ☑ بژاردەی تر بۆ پەیوەندیکردن پێشکەش بکە ئەگەر ئامادە نەبوو بۆ قسەکردن بۆ نموونە وێنەکێشان یان ڕێگایەکی تر
- ☑ هیچکات وێنەی بێزارکەر نیشان مەدەرەوە بە منداڵەکە، یان لێی بپرسی کە چی بینیووە

دەستپێکردنی گفتوگۆکردنەکە

- ☑ خۆت بناسێنە و ڕوونی بکەرەوە بۆچی قسەی لە گەڵ دەکەیت
- ☑ بە منداڵەکە بڵێ کە دەتونێت بوەستێت لە قسەکردن، داوای پشوو بکات یان پرسیار وەڵامنەداتەوە هەرکاتێک بیەوێت
- ☑ پرسیار بکە کە ئایا دەیەوێت قسەت لە گەڵ بکات (ڕەزامەندی وەرگرتن)
- ☑ دڵنیایی بدە بە منداڵەکە کە تۆ لێرەیت بۆ ئەوەی یارمەتی بدەیت
- ☑ لەسەر بابەتە ئاسانەکان دەست پێبکە بۆ دروستکردنی متمانە

کۆتاییپێهێنان و هەنگاوەکانی دوای گفتوگۆکردنەکە

- ☑ سوپاسی بکە کە ئازا بووە و قسەی کردووە لە گەڵ تۆدا.
- ☑ بە شێوەیەکی ڕوون پێی بڵێ کە هەنگاوی داهاتوو چی دەبێت و کەی دەبێت
- ☑ هەرگیز بەڵێن مەدە.
- ☑ یەکسەر ئەوەی لە بیرت ماوە لە تێبینەکانت بینووسەوە. ناو و ناونیشانی منداڵەکە لە شوێنی جیابێت ئەگەر کرا
- ☑ بیان بەستەوە بە خزمەتگوزارییەکان و یارمەتی پێویست، و پلانی بەدواداچوون دابڕێژە

ئەم ڕێبەرە بە پاڵپشتی دارایی (Safe Online) بە بەرهەم هاتوو. بەڵام بۆچوون و ڕاسپاردەکان کە لێرەدا گوزارشتیان لێکراوە تایبەتن بە ڕێکخراوی سیید و ڕەنگدانەوەی بیروبۆچوونی (Safe Online) نین.